

Amcan Llesiant 12

Amgylchedd Iach a Diogel - Hyrwyddo'r Gymraeg a Diwylliant Cymru

Yn dilyn 2 flynedd heriol yn sgil effeithiau COVID-19 ar gyfer ein gwasanaethau diwylliannol, rydym wedi gwneud cynnydd sylweddol wrth ddiogelu a gwella ein cynnig diwylliannol ar draws y Sir gyda buddsoddiad mewn cyfleusterau a gwasanaethau strategol allweddol.

Pam mae'r Amcan Llesiant hwn yn bwysig

- Mae gennym y nifer uchaf o siaradwyr Cymraeg yn ein sir o gymharu â gweddill Cymru, sy'n gwneud Sir Gaerfyrddin yn gadarnle strategol allweddol i ddyfodol y Gymraeg; fodd bynnag, ni hefyd yw'r sir sydd â'r gostyngiad mwyaf yng nghanran y siaradwyr Cymraeg yn ôl ffigurau Cyfrifiad 2011, sy'n golygu bod cymryd camau cadarnhaol yn hanfodol. Cydnabyddir yn eang fuddion cymdeithasol ac economaidd dwyieithrwydd, ac mae ymchwil yn dangos bod 86% o unigolion yng Nghymru yn teimlo bod yr iaith yn fuddiol i'r economi ac i unigolion trwy fuddion gwybyddol a chymdeithasol.
- Mae'n bwynt gwerthu unigryw. Mae diwydiannau twristiaeth a lletygarwch ledled Ewrop bellach yn sylweddoli pwysigrwydd cynnig profiadau unigryw. Mae cael dwy iaith a synnwyr o hanes a diwylliant Cymru yn golygu bod Sir Gaerfyrddin mewn sefyllfa gref.
- Mae'r pandemig wedi cael effaith sylweddol ar gyfleoedd i ddefnyddio'r Gymraeg yn gymdeithasol ac mae angen cymryd camau cyson i ddiogelu ei defnydd fel iaith fyw.
- Mae cyfran y plant sy'n caffael y Gymraeg yn y cartref wedi gostwng yn sylweddol dros yr hanner canrif ddiwethaf. Mae angen cymryd camau cadarnhaol i sicrhau bod pob plentyn yn gallu bod yn ddwyieithog.
- Mae ymchwil wedi dangos bod pobl yng Nghymru sy'n mynychu neu'n cymryd rhan yn rheolaidd mewn gweithgareddau diwylliannol yn fwy tebygol o adrodd am lesiant goddrychol uwch a bod manteision iechyd meddwl posibl i'w gweld.

Pa mor dda ydyn ni'n gwneud (a sut ydyn ni'n gwybod)? ⓘ Ffynonellau tystiolaeth

Mesurau Llwyddiant / Egluro'r Canlyniadau

Mae gennym
41.6%
o bobl sy'n gallu
siarad Cymraeg
(I fyny o'r canlyniad
blaenorol sef 37.4%)

% y bobl a ymwelodd â: Digwyddiadau'r Celfyddydau/Lleoedd
Hanesyddol/Amgueddfeydd

68.3%

I fyny o'r flwyddyn flaenorol
sef 67.4%

68.7%

I fyny o'r flwyddyn
flaenorol sef 64.7%

42.1%

I fyny o'r flwyddyn
flaenorol sef 34.6%

Ffynhonnell: Arolwg Cenedlaethol Cymru (maint y sampl 600)

Pobl sy'n gallu siarad Cymraeg

- Dangosodd data Arolwg Cenedlaethol Cymru 2021/22 a gyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2022 fod **41.6%** o'r cyfranogwyr yn dweud eu bod yn gallu **siarad Cymraeg** (yn seiliedig ar sampl o 600 o drigolion), dyma'r 3^{ydd} uchaf yng Nghymru gan symud uwchben Ceredigion am y tro cyntaf yn yr arolwg hwn. Mae ein canlyniad hefyd yn dangos gwelliant ar ganlyniad yr arolwg blaenorol sef 37.4%. Mae Arolwg Cenedlaethol Cymru yn rhoi syniad blynyddol da o nifer y siaradwyr Cymraeg; fodd bynnag, y Cyfrifiad yw'r unig ffynhonnell sy'n rhoi ffigur poblogaeth gyfan, gyda 43.9% (78,000 o siaradwyr) wedi'u nodi yn 2011, y nifer uchaf o siaradwyr Cymraeg mewn unrhyw sir. Cyhoeddwyd canfyddiadau cychwynnol Cyfrifiad 2021 ym mis Gorffennaf 2022 a'r prif ddatganiadau ddwy flynedd ar ôl y Cyfrifiad (Gwanwyn 2023). Bydd hyn yn darparu'r sylfaen dystiolaeth gadarnaf ar gyfer sgiliau Cymraeg yn y Sir.

Pobl a ymwelodd â Digwyddiadau Celfyddydol, Lleuedd Hanesyddol ac Amgueddfeydd

- Roedd y data diweddaraf a gyhoeddwyd ym mis Mehefin 2020 ar gyfer cyfranogwyr o Sir Gaerfyrddin **sy'n mynychu digwyddiad celfyddydol, ymweld â lle hanesyddol neu ymweld ag amgueddfa** wedi cynyddu. Roedd ymweliadau â digwyddiadau celfyddydol ac amgueddfeydd yn is na chyfartaledd Cymru o 70.4% a 42.5%, ond mae'r % sy'n ymweld â lleuedd hanesyddol yn uwch na chyfartaledd Cymru o 62.5. *Noder bod y cwestiynau'n gofyn a oeddent wedi bod yn y lleuedd hyn yng Nghymru, ac nid yn Sir Gaerfyrddin o reidrwydd.*

Cynnydd ar y camau yr ydym yn eu cymryd i gyflawni'r Amcan Llesiant hwn

Gweithredu a monitro Safonau'r Gymraeg

- Mae 30 aelod o staff o wahanol adrannau wedi derbyn hyfforddiant, ac wedi ein galluogi i gryfhau ymhellach ein rhwydwaith o arweinwyr iaith Gymraeg sydd â gwybodaeth estynedig am Safonau'r Gymraeg o fewn adrannau'r Cyngor.
- Gwnaethom ddarparu llif parhaus o gyfathrebu mewnol i sicrhau bod staff yn ymwybodol o'u cyfrifoldeb o dan y Safonau ynghyd â chyhoeddi canllawiau a siartiau llif newydd a diwygiedig i hyrwyddo arferion gweithio priodol.
- Gwnaethom sefydlu cyfle newydd, misol ar-lein (Y Clwb Clebran) i'r staff ddefnyddio eu Gymraeg i liniaru effaith niweidiol bosibl y ffyrdd newydd o weithio ar sgiliau Gymraeg staff a'u gallu i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg.

Datblygu'r Gymraeg yn ein gwasanaethau Addysg i gyd

- Gweler Amcan Llesiant 3 - Datblygu'r Gymraeg yn ein gwasanaethau (Addysg) i gyd

Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg

- Gwnaed gwaith helaeth i gasglu gwybodaeth a sefydlu cyfres o fesurau gan sefydliadau partner i lunio adroddiad ar Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg a'r Cynllun Gweithredu ar gyfer 2016-21.
- Gwnaed gwaith paratoi, gan gynnwys ymgynghori â sefydliadau partner, i ffurfio cyfeiriad newydd a chynnwys Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg ar gyfer 2022-27.
- Rydym wedi hwyluso'r Fforwm Iaith Sirol amlasiantaeth, gan drefnu cyfarfodydd chwarterol i yrru gwaith y Strategaeth Hyrwyddo yn ei flaen.
- Gwnaed gwaith rhyngadrannol helaeth i sefydlu'r Gymraeg wrth graidd gwaith datblygu economaidd y Cyngor, i sicrhau bod ein rhaglen adfywio yn cael ei chynnal mewn ffordd a fydd yn cael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg.

Hyrwyddo ein treftadaeth a'n diwylliant Cymreig

- Mae ein buddsoddiad mewn oriel arddangosfeydd ar lawr cyntaf Amgueddfa Caerfyrddin wedi ein galluogi i sefydlu partneriaeth gydag Oriel Genedlaethol Llundain, i arddangos gwaith celf a chasgliadau byd-enwog yma yn Sir Gaerfyrddin, gan godi proffil ein cynnig diwylliannol a'n gwaith o ymgysylltu â'n poblogaeth leol a'n hymwelwyr.
- Buddsoddwyd £500k yn Amgueddfa Parc Howard i adnewyddu'r to a chreu caffi newydd at ddefnydd y gymuned dros y misoedd a'r blynnyddoedd nesaf. Gan weithio'n agos gyda Chyfeillion Parc Howard, Cymdeithas Parc Howard a Chyngor Tref Llanelli, mae cynlluniau yn cael eu gwireddu i adleoli derbynfa ac ardal adwerthu hygyrch ar gyfer yr amgueddfa, yn ogystal â gwella'r dehongli a'r arddangosfeydd.
- Bydd yr Amgueddfa Cyflymder Tir newydd, sy'n rhan o Brosiect Denu Twristiaid Pentywyn ac sydd hefyd yn cynnwys gwesty newydd 44 gwely, yn cael ei gwblhau ddiwedd Haf 2022. Gan weithio mewn partneriaeth â Chyngor Cymuned Pentywyn dros y 2 flynedd ddiwethaf, bydd y prosiect hwn yn gwella ein cynnig Diwylliannol a Thwristiaeth ymhellach yn y Sir, wrth adfywio'r gyrchfan arfordirol allweddol hon, ychydig filltiroedd i lawr yr arfordir o gartref eiconig Dylan Thomas, y Boathouse yn Nhalacharn.
- Mae Archif newydd sbon gwerth £2m wedi'i chwblhau ac mae disgwyl iddi agor ym mis Gorffennaf 2022 wrth i'n casgliadau amhrisiadwy ddychwelyd i'r storfa newydd yn Llyfrgell Caerfyrddin.
- Ymgwyrodd ein gwasanaeth Theatrau Sir Gâr â phrosiect ymchwil a datblygu ar gyfer comedi Gymraeg newydd

- Llyfrgelloedd 24/7 - Mae datrysiadau Loceri yn cael eu gosod yn Llyfrgelloedd Hendy-gwyn ar Daf, Brynman a Chastellnewydd Emlyn i ganiatáu mwy o fynediad a hyblygrwydd i ddefnyddwyr allu archebu, gadael a chasglu llyfrau mewn lleoliadau gwledig. Mae mannau hunanlofnodi i mewn/allan yn awr wedi'u sefydlu ym mhob Llyfrgell gyda'r ap Llyfrgell Cymru gyfan bellach yn weithredol ar draws rhwydwaith llyfrgelloedd y Sir.

Cefnogi ein Gwobrau Diwyllianol Blynnyddol a hyrwyddo Pentref a Thref Diwylliant Blynnyddol

- Mae ein rhaglen Tref a Phentref Diwylliant yn ailddechrau, yn dilyn dwy flynedd anodd yn sgil effeithiau COVID-19, tra bod ein noson Gwobrau Diwylliant flynyddol wedi'i hail-sefydlu yn gynnar yng ngwanwyn 2022 gyda noson wych yn ein lleoliad blaenllaw yn Theatr y Ffwrnes, Llanelli, i ddathlu ein cynnig diwyllianol gwych a gwaith ein partneriaid a'n gwirfoddolwyr ar draws y Sir.

Oes unrhyw un ar ei ennill?

Rydym wedi cydweithio ag Ymddiriedolaeth Drws i'r Dyffryn i sicrhau cyllid allanol a buddsoddi dros £2 miliwn i ailddatblygu a sicrhau cynaliadwyedd hirdymor Parc yr Esgob, tir Hen Balas yr Esgob a chartref Amgueddfa Sir Gaerfyrddin yn Abergwili, Caerfyrddin. Mae Canolfan Ymwelwyr newydd ar gyfer y parc gyda chaffi â tho gwydr wedi'i gwblhau, gan ddod â hen adeiladau allanol y palas i ddefnydd y cyhoedd. Mae gwaith tirlunio i wella mynediad, rheoli cynefinoedd a gwarchod bioamrywiaeth, gydag arwyddion dehongli ar hyd a lled y parc, yn helpu pobl i fwynhau a chysylltu â'u treftadaeth a'u hamgylchedd.

Mae'r Ymddiriedolaeth yn cynnwys gwirfoddolwyr a'r gymuned leol fel rhan o'r buddsoddiad hirdymor i'r safle, sydd hefyd wedi gweld yr awdurdod lleol a chyllidwyr allanol yn buddsoddi dros £1m yn adeilad yr Amgueddfa Sirol. Rheolir yr amgueddfa gan CofGâr, Gwasanaeth Amgueddfeydd Cyngor Sir Gaerfyrddin. Mae adfer yr amgueddfa hanesyddol, creu mynedfa hygyrch, ac ailwampio'r orielau yn diogelu ac yn hyrwyddo casgliadau treftadaeth ddiwyllianol unigryw ein Sir. Mae arddangosfeydd a rhaglenni arbennig yn archwilio themâu sy'n gysylltiedig â'r amgylchedd, lles, a materion cyfoes, gan helpu pobl i ddysgu o'r gorffennol er mwyn gwella heddiw a chynllunio ar gyfer yfory.

Mae datblygiad cyfannol y safle a elwir bellach yn **Amgueddfa Sir Gaerfyrddin a Pharc yr Esgob** yn gydweithrediad unigryw yng Nghymru rhwng awdurdod lleol ac elusen. Mae cysylltedd yn werth cyffredin, sy'n helpu i adeiladu cymunedau mwy cydlynol, cydnerth, gan greu cyfleoedd i bobl fyw bywydau iachach, mwy cysylltiedig.

Mae'r prosiect yn fyw ac mae elfennau newydd yn parhau i gael eu hychwanegu. Bydd ramp hygyrch i'r Ddôl Fawr yn cael ei osod, gan greu mynediad i gynefin unigryw a oedd gynt mewn perchnogaeth breifat. Mae grant wedi'i ddyfarnu i'r Ymddiriedolaeth i ddatblygu cynlluniau a chostau manwl ar gyfer yr Ardd Furiog, prosiect sy'n canolbwyntio ar effaith gymdeithasol, cynhyrchu bwyd cynaliadwy, a datblygu sgiliau. Ac wrth i Amgueddfa Sir Gaerfyrddin a Pharc yr Esgob ddod yn ganolbwynt pwysig ar ddechrau Llwybr Dyffryn Tywi, bydd manteision cerdded a beicio i gymunedau lleol, busnesau a thwristiaeth yn cael eu gwireddu.

Beth a sut gallwn ni wneud yn well

Ein cynllun cyflawni i gyflawni'r amcan hwn

Cyf	Camau Gweithredu a Mesurau	Dyddiad/ Targed	Perchennog/ Swyddog Cyfrifol
A	Gweithredu a monitro Safonau'r Gymraeg		
1	Byddwn yn cyhoeddi adroddiad blynyddol ar weithredu Safonau'r Gymraeg ar gyfer y cyfnod 2022/23 (13280)	Mehefin 2023	Llinos Evans
2	Byddwn yn adolygu'r Polisi Defnydd Mewnol o'r Gymraeg cyfredol ac yn paratoi fframwaith i gynorthwyo adrannau i gynyddu defnydd o'r iaith wrth weinyddu (15486)	Mawrth 2023	Gwyneth Ayers
3	Byddwn yn cyhoeddi ac yn mabwysiadu polisi ar Ddyfarnu Grantiau a'r Gymraeg (16112)	Mawrth 2023	Gwyneth Ayers
4	% y staff ar Lefel 3 o'r fframwaith sgiliau Cymraeg (Gwaelodlin 2021/22= ? %)	Dim targed	Gwyneth Ayers
5	Y % o swyddi a recriwtiwyd ar lefel ofynnol y swydd a hysbysebwyd (Gwaelodlin 2021/22=? %)	Dim targed	Gwyneth Ayers
6	Nifer y staff sy'n dilyn cyrsiau dysgu a gwella sgiliau Cymraeg (Gwaelodlin 2021/22=?)	Dim targed	Gwyneth Ayers
B	Datblygu'r Gymraeg yn ein gwasanaethau Addysg i gyd		
1	Gweler Amcan Llesiant 3		
C	Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg		
1	Byddwn yn adolygu ac yn diweddarau Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg y Sir a'r Cynllun Gweithredu o ystyried y cynnydd hyd yma a chanlyniadau Cyfrifiad 2021 y disgwylir iddynt ddod yn ystod y flwyddyn (14896)	Mawrth 2023	Gwyneth Ayers
2	Byddwn yn cyhoeddi adroddiad ar y Strategaeth Hyrwyddo'r Gymraeg bresennol (16113)	Mawrth 2023	Llinos Evans
3	Byddwn yn gweithio gyda sefydliadau partneriaeth ar hyrwyddo'r Gymraeg yn Llanelli (16115)	Mawrth 2023	Llinos Evans
4	Byddwn yn arwain ac yn gweinyddu'r Fforwm Iaith Sirol ac yn cychwyn y gwaith o wireddu'r cynllun gweithredu diwygiedig (16116)	Mawrth 2023	Llinos Evans
5	Byddwn yn parhau i weithio mewn partneriaeth i sicrhau bod gwaith adfywio'r sir yn cael effaith gadarnhaol ar y Gymraeg (16117)	Mawrth 2023	Llinos Evans
D	Hyrwyddo ein treftadaeth a'n diwylliant Cymreig		
1	Byddwn yn gweithio gyda'r Tîm Marchnata a'r Cyfryngau a gwasanaethau allweddol eraill i osod y sylfeini ar gyfer Eisteddfod yr Urdd a'i chroesawu i Lanymddyfri yn 2023 (16118)	Mehefin 2023	Llinos Evans
2	Byddwn yn cyflawni cynllun trawsnewid ar gyfer y ddarpariaeth bresennol o ran Amgueddfeydd yn Amgueddfa'r Sir yn Abergwili, Parc Howard, Amgueddfa Ddiwydiannol Cydweli ac Amgueddfa Cyflymder Pentywyn i wella'r ddarpariaeth ar gyfer preswylwyr ac ymwelwyr. (13289)	Ebrill 2023	Ian Jones

Cliciwch [yma i gael gweld ein hymrwymadau cynnydd manwl a'n targedau](#) o ran yr amcan hwn.